

DET KONGELEGE
UTANRIKSDEPARTEMENT

St.meld. nr. 45

(1999-2000)

Eksport av forsvarsmateriell frå Noreg i 1999

Tilråding frå Utenriksdepartementet av 16. juni 2000, godkjend i statsråd same dagen.

Forklaringar og forkortingar

AG	Australia Group. Australia-gruppa: eksportkontrollregime for utgangsstoff, agens og utstyr for framstilling av kjemiske og biologiske våpen.
BWC	Biological Weapons Convention. Konvensjonen mot biologiske våpen.
COCOM	Coordinating Committee. Samordning av eksportkontroll til kommunistlanda.
CWC	Chemical Weapons Convention. Kjemivåpenkonvensjonen.
EAPC	Euro-Atlantic Partnership Council. Det euro-atlantiske partnerskapsråd.
ECOWAS	Economic Community of West African States. Det økonomiske fellesskapet av vest-afrikanske statar.
FFI	Forsvarets forskningsinstitutt.
IAEA	International Atomic Energy Agency. Det internasjonale atomenergibyrådet.
MTCR	Missile Technology Control Regime. Regimet for eksportkontroll av missilteknologi.
NSG	Nuclear Suppliers Group. Eksportkontrollregime for kjernefysisk materiale og relevante fleirbruksvarer.
NPT	Non Proliferation Treaty. Ikkje-spreiingsavtalen for kjernefysiske våpen.
OAS	Organization of American States. Organisasjonen av amerikanske land.
OAU	Organization for African Union. Organisasjonen for afrikansk einskap.
OPCW	Organization for the Prohibition of Chemical Weapons. Organisasjonen for forbod mot kjemiske våpen.
OSSE	Organization for Security and Co-operation in Europe. Organisasjonen for tryggleik og samarbeid i Europa.
TVINN	Tollvesenets informasjonssystem for næringslivet.
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute. Det internasjonale institutt for fredsforskning i Stockholm.

WA **The Wassenaar Arrangement. Multilateralt eksportkontrollforum for konvensjonelle våpen og fleirbruksvarer.**

ZA **The Zangger Committee. Zangger-komiteen for kjernefysisk eksportkontroll.**

1 Samandrag

Regjeringa legg med denne stortingsmeldinga fram ei oversikt over eksporten av forsvarsmateriell i 1999. Sidan 1996 har det vore lagt fram årlege stortingsmeldingar om slik eksport. Oversikta gjeld utførsle i 1999 på forsvarsmaterielområdet av varer, tenester og reparasjonar for utanlandske oppdragsgjevarar, basert på oppgåver frå bedriftene om fakturerte sal.

Opplysningane om eksporten kjem fram i sju tabellar som omfattar oversyn over mottakarland, eksporten fordelt på varegruppene, på land og på regionar, tenesteytingar for utanlandske oppdragsgjevarar, reparasjonar av forsvarsmateriell utførte i Noreg for utanlandske oppdragsgjevarar, forutan ei samanlikning mellom eksporttala for dei seinaste åra. I alt 32 bedrifter har rapportert om utførsle.

Den samla eksporten av forsvarsmateriell i 1999 var om lag 1,3 milliardar kroner. Dei seinaste åra har verdien vore vel 1,1 milliardar. Ein auke på om lag 165 millionar i høve til tala for 1998 kan forklarast med auka eksport til Sverige og med nokre større einskild-leveransar. Delar og komponentar representerer største delen av eksporten.

NATO-landa og dei nordiske landa er dei største mottakarane av forsvarsmateriell frå Noreg, med om lag 75 prosent. Kategori A-materiell (våpen og ammunisjon) vert i hovudsak levert til NATO-allierte og nordiske land. I tillegg har Australia, Brasil, Chile, Irland, Japan, Latvia, New Zealand, Singapore, Sveits, Sør-Korea og Thailand teke imot A-materiell. NATO-landa og dei nordiske landa var også dei største mottakarane av kategori B-materiell (anna militært materiell) i 1999. I tillegg er slikt materiell levert til Argentina, Austerrike, Bulgaria, Dei sameinte arabiske emirata, Egypt, Litauen, Oman, Saudi Arabia og Taiwan. Det er òg levert noko materiell til FN-styrkar.

Stortingsmeldinga gjev vidare eit oversyn over lovgrunnlaget, varelistene og retningslinjene for korleis Utanriksdepartementet behandlar eksportsøknader for forsvarsmateriell med utgangspunkt i regjeringserklæring og stortingsvedtak av 11. mars 1959. Forskriftene om eksportkontroll-reguleringa er nyleg endra for m.a. å presisere språkbruken og tydeleggjere at lisensar kan kallast tilbake dersom grunnlaget for løyvinga vert vesentleg endra.

Forsvarsindustrien i Noreg og mange andre land er i rask omstilling. Det fører med seg eit alt nærare internasjonalt samarbeid om nyutvikling av forsvarsmateriell. Eit døme på denne utviklinga er opprettinga av ammunisjons-selskapet Nammo som har sitt hovudsete i Noreg, og har produksjonseiningar i m.a. Finland, Noreg og Sverige. Flytting av produksjon mellom dei tre landa og eit tettare produksjonssamarbeid fører med seg nær kontakt mellom eksportkontrollstyresmaktene i dei tre landa.

Meldinga gjer greie for samarbeidet mellom Utanriksdepartementet og andre nasjonale etatar. Ho gjer òg greie for det omfattande internasjonale samvirke på dette området. Noreg er aktivt med i dei fem internasjonale samarbeidsfora om ikkje-spreiing og eksportkontroll som er viktige instrument i arbeidet for å hindre ukontrollert spreining av konvensjonelle våpen og masse-

øydeleggingsvåpen. I tillegg til verksemda i eksportkontrollregima har Noreg nære kontaktar med dei nordiske landa og med andre nærstående land.

Meldinga omtalar relevante FN-vedtak og EU-vedtak Noreg har slutta seg til. Det vert opplyst om dei våpenembargoane Noreg følgjer i dag.

Noreg har stått sentralt i å fremje internasjonale tiltak for å hindre spreiding og ulovleg omsetnad av handvåpen. Saka sto på dagsorden for ein konferanse i Oslo i desember 1999 (Oslo II-møtet).

Ei forkorta utgåve av denne Stortingsmeldinga vil verta omsett til engelsk og omdelt i FN og andre relevante internasjonale fora som eit norsk bidrag til større innsyn i våpenhandelen.

2 Regelverket for eksportkontrollen

Utanriksdepartementet har ansvaret for kontrollen med eksport av forsvarsmateriell, fleirbruksvarer, ¹⁾

teknologi og tenester. Kontrollen vert utøvd på grunnlag av eksportkontroll-lova, forskrifter, retningsliner og kontroll-lister.

Lovgrunnlaget

Kontrollen med eksporten av forsvarsmateriell og fleirbruksvarer vert utøvd med heimel i eksportkontroll-lova (Lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.). Denne lova omfattar all eksportregulering for strategiske varer og teknologi som kan vere viktige for andre lands utvikling, produksjon eller bruk av produkt til militære føremål, eller som direkte kan tene til å utvikle eit lands militære evne. Slike varer, tenester eller teknologi må ikkje utførast frå norsk tollområde utan særskilt løyve frå Utanriksdepartementet. Dei aktuelle varene og teknologislaga er omtala i kontroll-listene (liste I for forsvarsmateriell og liste II for fleirbruksvarer).

Lova set òg forbod mot at personar som bur eller har opphald i Noreg og norske verksemder, stiftingar og samanslutningar utan særskilt løyve driv handel med, formidlar eller på annan måte bistår ved sal av forsvarsmateriell frå eit framandt land til eit anna.

Departementet har eit lovheimla krav på å få framlagt alle opplysningar som vert rekna som nødvendige for å kunne behandle ein søknad om eksportlisens. Ein slik rett til innhenting av informasjon har sitt motstykke i føresegner i lova om teieplikt.

Dersom forholdet ikkje vert ramma av strengare straffebod, vert brot på eksportkontroll-lova straffa med bøter eller fengsel inntil fem år eller begge delar. Dersom lova er broten av ein som handla på vegner av eit selskap med avgrensa ansvar, eit kommandittselskap eller anna samanslutning eller ei stifting, kan føretaket bøteleggjast.

Det er utferda to forskrifter i medhald av denne lova: Forskrift av 10. januar 1989 som gjev nærare reglar om gjennomføringa av eksportreguleringa, og Forskrift av 10. mars 1989 med tillegg av 28. februar 1992 som set forbod mot eksport av tungtvatn, med visse atterhald. Forskrifta om eksportreguleringa vart endra i 1999 med tilføyning av ein ny paragraf (§ 13) om tilbakekalling av lisens dersom grunnlaget for innvillinga er vorte vesentleg endra. Det er òg gjort endringar av språkleg presiserande karakter med omsyn til kontrollen med teknologi og tenester. Forskrifta finst i vedlegg 1.

For gjennomføring av bindande vedtak i Tryggingsrådet i FN om fullstendig eller delvis handelsembargo mot visse land vert det utferda forskrifter med heimel i Lov av 7. juni 1968 nr. 4 om gjennomføring av bindende vedtak av De Forente Nasjoners Sikkerhetsråd. På denne måten vert vedtak i Tryggingsrådet gjorde til norsk rett.

¹⁾ Sivile produkt som kan brukast militært.

Kontroll-listene

Forsvarsprodukta i denne meldinga er spesifiserte på kontroll-liste I. Fleirbruksvarer er spesifiserte på kontroll-liste II. For utførsel av varer på desse kontroll-listene vert det krevd utførslelisens frå Utanriksdepartementet. Det er krav om skriftleg løyve for overføring av teknologi eller tenester til utanlandsk kunde i tilknytning til produkt på varelistene. Dette kravet gjeld enten tenesta skjer i Noreg eller i utlandet.

Anna lisensplikt. Særlege unntak

I tillegg til lisensplikta for varer, teknologi og tenester spesifiserte i varelistene som er nemnde ovanfor, er det reglar i forskriftene som i spesielle situasjonar tek sikte på å fange opp varer som ikkje er spesifiserte i varelistene. Det finst to såkalla «altomfattande» klausular i forskriftene (sjå § 1 f. og g. i vedlegg 1):

Den eine klausulen seier at ved utførsle til militær bruk til område der det er krig eller krig trugar eller til land der det er borgarkrig, er alle varer, teknologi og tenester lisenspliktige sjølv om dei ikkje er omfatta av listene. Den andre klausulen gjev heimel for å kreve lisens for alle varer, teknologi og tenester sjølv om dei ikkje er omfatta av Utanriksdepartementet sine lister i tilfelle der eksportøren er kjend med at dette på nokon måte kan verta brukt i samband med utvikling, produksjon, vedlikehald, lagring, deteksjon, identifikasjon eller destruksjon av kjernevåpen, kjemiske eller biologiske våpen. Tilsvarende reglar gjeld i samband med utvikling, produksjon, vedlikehald eller lagring av missilar som kan levere slike våpen.

Eit særleg unntak frå den allmenne lisensplikta gjeld utførsle av forsvarsmateriell eigd av Forsvarsdepartementet. Slikt materiell kan utførast til NATO-land utan framlegging av utførslelisens. Det er likevel eit vilkår at det ved kvar sending vert lagt fram erklæring for Tollvesenet frå Forsvarsdepartementet som stadfester at sendinga går til eit land tilslutta NATO. Vidare kan eige flymateriell som Luftforsvarets Forsyningskommando sender til land tilslutta NATO for reparasjon, utførast utan lisens. Militært materiell som tilhøyrer amerikanske styresmakter, kan òg utførast utan framlegging av utførslelisens eller utførsledeklarasjon. For kvar sending skal det leggjast fram ei erklæring frå Forsvarsdepartementet om at sendinga omfattar militært materiell tilhøyrande amerikanske styresmakter.

Utanriksdepartementets retningslinjer

Utanriksdepartementets retningslinjer for behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tenester for militære formål (vedlegg 2) vart offentleggjorde 28. februar 1992 for å gjere det lettare for norske eksportørar å vurdere utsiktene til å få utførsleløyve.

Utgangspunktet for eksportkontrollen er regjeringserklæringa av 11. mars 1959 som slår fast at «det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig.» I vedtak same dagen tok Stortinget «til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammu-

nisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurderingen må etter Stortingets mening være avgjørende for om eksport skal finne sted».

Retningslinene gjer greie for kva Utanriksdepartementet legg vekt på i vurderinga av mottakarar av forsvarsmateriell frå Noreg. I det norske regelverket er det ikkje lister over mottakarland. I staden vert det brukt tre landgrupper. Landgruppe 1 er dei nordiske landa og NATO-medlemslanda, og nokre andre land som etter ei grundig vurdering kan godkjennast som mottakarar av våpen og ammunisjon. Landgruppe 2 er land som Noreg på grunn av regelverket ikkje kan eksportere forsvarsmateriell til. Dette er land Tryggingrådet i FN etter vedtak har innført sanksjonar mot eller land som ligg i eit område der det er krig eller krig trugar, land der det er borgarkrig eller land kor ein etter ei noggrann vurdering av dei utan- og innanrikspolitiske tilhøva i vedkomande område kjem til at eksport av forsvarsmateriell ikkje bør finne stad. Landgruppe 3 består av land som Noreg ikkje sel våpen eller ammunisjon til, men som etter særskild vurdering kan motta anna militært materiell.

Kategori A-materiell er våpen og ammunisjon, forutan anna materiell som vesentleg vil kunne påvirke dei militære styrketilhøva ut over nærområda; kategori B er anna militært materiell. Landgruppe 1 kan få både A og B-materiell, medan landgruppe 3 er dei landa som berre får B-materiell. Retningslinene krev at eksportlisens berre kan gjevast for kategori A-materiell (våpen og ammunisjon) dersom kunden er eller opptre på vegner av forsvarsmakta i mottakarlandet. Dokumentasjon må godtgjere dette.

Del-leveransar og fleirnasjonale produkt

Retningslinene tek omsyn til at eksporten kan gjelde ulike føremål, til dømes samarbeids- og utviklingsprosjekt, tenester eller teknologioverføringar. Produkta kan ha sjølvstendig funksjon eller vere del-leveransar. Med deler meiner ein varer som ikkje har nokon sjølvstendig funksjon. Slike varer kan vere til dømes elektronikk-komponentar, metallhylser, eller programvare. For del-leveransar skal søknaden i utgangspunktet behandlast på same måte som ved eksport av sluttproduktet. Men retningslinene opnar for at krav om norsk kontroll med sluttbrukar kan fråvikast i unntakstilfelle. Det gjeld m.a. ved samarbeidsavtalar som er godkjende av norske styresmakter, jf. retningslinene, kap. VII, 2. I så fall må det ferdige produktet ikkje framstå som norsk.

Unntak frå hovedregelen om norsk kontroll med sluttbrukaren kan òg gjerast på visse vilkår dersom produktet er resultat av eit fleirnasjonalt samarbeid. Retningslinene gjev i Kap. III om samarbeids- og utviklingsprosjekt rom for at det ferdige produktet i slikt samarbeid kan eksporterast etter samarbeidslandets reglar dersom produktet ikkje framstår som norsk. Men i retningslinene frå 1992 vart det ikkje tenkt på at produkt kan ha fleirnasjonal karakter. Auka integrasjon i forsvarsindustrien og nærare internasjonalt samarbeid om utvikling og produksjon av forsvarsmateriell skapte nye utfordringar for eksportkontrollen. I 1998 vart det difor teke inn eit nytt kapittel IV som gjev reglar for handsaminga av fleirnasjonale produkt:

«Ved samarbeidsprosjekter som er av en slik art at det ferdige produkt fremstår med flernasjonal identitet kan produksjonslandets eksportkontroll-regler legges til grunn ved eksport til tredjeland. I forbindelse

med godkjenningen av samarbeidsprosjektet skal eksportvilkårene for det ferdige produkt til tredjeland avtales mellom de berørte lands myndigheter.»

3 Utanriksdepartementets saksbehandling

Noreg har eit strengt regelverk for eksport av forsvarsmateriell. I samsvar med regjeringserklæring og stortingsvedtak av 11. mars 1959 og retningslinene av 28. februar 1992 gjennomfører Utanriksdepartementet ei grundig behandling av kvar einskild søknad om utførsleløyve. Ei avgjerd om å utferda eksportløyve for våpen og ammunisjon skal mellom anna baserast på ei noggrann vurdering av dei utan- og innanrikspolitikke tilhøva i vedkommande område. Utanriksdepartementets vurdering av tilhøva omfattar ei vurdering av ei rekkje politiske spørsmål, mellom desse spørsmål knytta til demokratiske rettar og respekt for grunnleggjande menneskerettar. Noreg har slutta seg til EU sin atferdskodeks for våpeneksport. Prinsippa i EU-kodeksen vert handheva innanfor det norske regelverket, som på nokre punkt er strengare enn EU-kodeksen. Ved vurderinga av den einskilde søknad vert det lagt vekt på kva slag materiell det er tale om og korleis det kan brukast i mottakarlandet.

I 1999 vart det innvilga omlag 800 lisensar for utførsle av forsvarsmateriell. Dette talet har vore stabilt i fleire år.

Mottakarar av forsvarsmateriell

I dei årlege stortingsmeldingane vert det gjeve fullstendige opplysningar over dei landa Noreg har eksportert forsvarsmateriell til. Oversyna i stortingsmeldingane inneber inga plikt til i framtida å innvilge nye utførsleløyve til dei same landa. Det er den politiske vurderinga i det einskilde tilfellet på det aktuelle tidspunktet som er avgjerande for om utførsleløyve skal gjevast.

Dei største mottakarane av norsk forsvarsmateriell er NATO-land og dei nordiske landa. Utførsleløyve til desse landa krev normalt ikkje vurderingar av den politiske situasjonen i landet. Eit unntak har vore Tyrkia. Som fylgje av invasjonen i Nord-Irak våren 1995 og på grunn av den politiske situasjon i landet, vart det ikkje innvilga lisensar for nytt militært materiell. Etter ny vurdering og klare forpliktingar frå den tyrkiske regjeringa si side om vidare tiltak for å betre tilhøva for menneskerettane i landet, vart det i desember 1999 vedteke å gje løyve til utførsle av nye Penguin sjømålsmissilar til det tyrkiske sjøforsvaret. Leveransane vil finne stad i dei næraste åra.

I samsvar med retningslinene skal våpen og ammunisjon berre leverast til statlege styresmakter. Det vert gjort unntak frå denne regelen dersom utstyret skal brukast av FN-styrkar, til dømes ved minerydding eller ved fredsbevarande operasjonar.

Regelverket stiller ikkje krav om innhenting av løyve frå Utanriksdepartementet for marknadsføring. Men slik verksemd er ofte så langsiktig og ressurskrevjande at bedriftene søkjer om førehandstilsegn om lisens. Utanriksdepartementet behandlar slike søknader på same måte som om det gjalt konkret lisens, i samsvar med retningslinene. Førehandstilsegner vert gjevne med ei presisering av at spørsmålet om seinare løyve til faktisk eksport til det aktuelle landet vil måtte vurderast i lys av situasjonen på det tidspunktet ein søknad ligg føre.

Dokumentasjonskrav og sluttbrukarkontroll

Det er ei viktig oppgåve for Utanriksdepartementet å vurdere om dokumentasjonen som følgjer med ein søknad om utførsleløyve er tilstrekkeleg til å godtgjere sluttbrukar. Saksbehandlninga skal sikre at det ligg føre tilfredsstillande dokumentasjon før utførsleløyve vert innvilga. Kravet til dokumentasjon vil vere avhengig av mottakar og kva slag vare det gjeld.

Dokumentasjon kan vere sluttbrukarerklæring der mottakar erklærer at vedkommande er brukar/mottakar av materiellet, opplyser kvar det skal installerast/brukast, og at det ikkje skal seljast vidare utan etter samtykke frå det opprinnelege sendarlandet. I visse tilfelle kan ein krevje at sluttbrukarerklæringa skal vere stadfesta av styresmakt. I tilfelle der ein kjenner godt til kjøparen kan faktura, kjøpekontrakt, eller ordrestadfesting på produktet frå kjøpar/mottakar vere tilstrekkeleg. Når det gjeld innsatsvarer som krut og sprengstoff eller komponentar frå Noreg, trengst det kundeerklæring som stadfester at materiellet i sin heilskap skal nyttast i importøren sin eigen produksjon, at det ikkje vil verta eksportert vidare separat og at det vil inngå i eit ferdig produkt som ikkje framstår som norsk. Importsertifikat stadfesta av styresmakt skal sikre at importøren ved eventuell re-eksport handlar i samsvar med reglane i importlandet.

Det finn stad ei internasjonal utveksling av opplysningar om og synspunkt på kva dokumentasjonskrav som bør stillast. Såleis kan ein kome fram til meir einsarta standardar og prosedyrar for utveksling av dokument for mellom anna å avverge ulovleg våpenhandel. Betre internasjonal samordning kan òg sikre mest mogeleg like rammevilkår. Frå norsk side støttar ein dette arbeidet.

Oppfølgingsleveransar

Forsvarsmateriell har ofte ei levetid på fleire tiår. Det vil gjennom ein nokså lang periode vere nødvendig å vedlikehalde, reparere og skifte ut komponentar ved slitasje av materiellet. I visse tilfelle er framtidig vedlikehald og levering av reservedelar til det leverte materiellet ein del av kontraktssomfanget. Oppfølgingsleveransar er normalt ikkje noko problem for praktiseringa av retningslinene. Av omsyn til truverdet til norske leverandørar har norske styresmakter i visse tilfelle sett det som rett å gje løyve til oppfølgingsleveransar, sjølv om det ikkje har vore aktuelt å levere nytt forsvarsmateriell til vedkommande land. Denne problemstillinga har i dei seinare åra vore aktuell i samband med reservedelar til sjømålsmissilar til Tyrkia då det i ein periode berre vart levert reservedelar og gjort nødvendig vedlikehald av eldre utstyr, men ikkje innvilga løyve for utførsle av nytt materiell.

Samarbeid med andre styresmakter

Ved vurdering av tekniske spørsmål knytte til produkt eller teknologi kan Forsvarets forskingsinstitutt verte rådspurt. Dersom søknaden om eksport rører ved viktige forsvarsspørsmål eller materiellsamarbeid med andre land, skal kommentarar innhentast frå Forsvarsdepartementet. Nærings- og handelsdepartementet skal verta rådspurt dersom ein søknad om eksport rører ved viktige norske næringsinteresser.

Kontrollrutinar ved eksport

Utanriksdepartementet har som mål å betre og effektivisere kontrollen med eksporten av forsvarsmateriell og strategiske fleirbruksvarer. Til dette trengst eit nært samarbeid med Toll- og avgiftsdirektoratet (Tollvesenet) som er ansvarleg for den faktiske kontrollen med all eksport frå norsk tollområde. Tollvesenet kan kontrollere at det ligg føre gyldig lisens ved utførsle av lisenspliktige varer og at utførslen er i samsvar med opplysningane på lisensen. Tollvesenet tek sjølv initiativ til kontrollar på tollstadene. I tillegg kan Utanriksdepartementet be om kontroll i spesielle tilfelle. Med hjelp av representantar frå Utanriksdepartementet har Tollvesenet i 1999 ved fleire høve gjennomført stikkprøver.

Det er etablert ei kontaktgruppe der representantar frå Utanriksdepartementet, Tollvesenet, Politiets overvakingsteneste og FFI møtest for å drøfte faglege spørsmål og planleggje kontrollverksemda. Samarbeidet medfører ofte kontakt mellom dei ulike etatane i det daglege kontrollarbeidet. Revisorar frå Tollvesenet skal ved gjennomgang av rekneskapan for bedrifter også kontrollere dokument i tilknytning til konkret eksport bedriftene har gjennomført. I 1999 vart det ikkje registrert nevneverdige merknader i dei bedriftene som vart kontrollerte.

Som resultat av informasjonsutvekslinga i dei multilaterale eksportkontrollregima har Utanriksdepartementet etablert ein database over utanlandske importørar og brukarar som det knyter seg uvisse til i spreingssamanheng. Denne databasen er òg tilgjengeleg for Tollvesenet, slik at planlagd utførsle til desse mottakarane kan oppdagast og undersøkjast nærare. Databasen vert fortløpande oppdatert.

Eit effektivt eksportkontrollsystem krev nært samarbeid mellom Utanriksdepartementet og eksportørane. Årlege orienteringsmøte for eksportørane og møte med representantar for einskilde føretak skal sikre at kontakten er god og at naudsynt informasjon når fram begge vegar. Omfattande informasjon om eksportkontrollen er lagd ut på internett (ODIN).

4 Norsk forsvarsindustri og internasjonalt industrisamarbeid

Det norske forsvaret kjøper omlag 40 prosent av materiellet sitt frå norsk industri, resten vert importert. Regelverket for innkjøp av forsvarsmateriell frå utanlandske leverandørar føreset gjenkjøp dersom innkjøpet overstig 50 millionar kroner. Gjenkjøpskravet er eit viktig næringspolitisk verkemiddel ved at det er med på å skaffe norsk forsvarsindustri innpass i ein marknad som er dominert av nasjonale preferansar ved kjøp av materielle.

Forsvarsbudsjetta er reduserte i alle allierte og nærstående land dei siste åra, og som ein konsekvens av dette er marknadane for materielle vorte mindre. Samtidig har den teknologiske utviklinga gjort materiellet dyrare å utvikle, og nærare samarbeid om utvikling og produksjon av nytt materielle er vorte naudsynt. For å overleve må norsk forsvarsindustri delta i internasjonalt samarbeid og vere konkurransedyktig i marknaden både nasjonalt og internasjonalt.

Norsk forsvarsindustri er relativt nisjeprega, med høg kompetanse og avansert produksjonskapasitet innanfor avgrensa område, som til dømes kommunikasjons-, kontroll- og informasjonssystem, missilteknologi, krut og høg-eksplosivt sprengstoff. På slike område vert norske bedrifter rekna som interessante samarbeidspartnarar. Noreg deltek difor aktivt i internasjonalt samarbeid på forsvarsmateriellesektoren, i første rekkje innanfor NATO og med nordiske naboland.

I St.meld. nr. 45 (1998-99) om eksporten av forsvarsmaterielle i 1998 er det gjort greie for det nordiske ammunisjonssamarbeidet i selskapet Nammo som har produksjonsbedrifter i Finland, Noreg og Sverige. Gjennom flytting og konsentrasjon av produksjon skal verksemda gjerast meir konkurransedyktig. Samstundes kan produksjon av ein ammunisjonstype verta nedlagd i eitt eller fleire av dei nordiske landa. Forsvarsdepartementa i dei tre landa arbeider på den bakgrunn med spørsmålet om leveringssikring i tilfelle krise og krig. Det er òg nær kontakt mellom eksportkontroll-styresmaktene i dei tre landa for å klargjere vilkåra for utførsle.

5 Internasjonalt samarbeid på eksportkontrollområdet

Våpen av alle slag og anna forsvarsmateriell er omfatta av nasjonale varelistar, som kan ha ulik utforming. I det norske systemet er forsvarsmateriell spesifisert på kontroll-liste I. Fleirbruksvarer er spesifisert på kontroll-liste II.

Eksportkontrollen for fleirbruksvarer byggjer på eit internasjonalt samarbeid i fem eksportkontrollregimer og på dei plikter deltakarlanda gjennom dette har teke på seg. Dei fleste industriland, inkludert Noreg, er med i samarbeidet. Målet med samarbeidet er å hindre spreining av masseødeleggingsvåpen og hindre oppbygging av konvensjonell militær kapasitet som kan skilje stabiliteten i eit område. Dette arbeidet har høg politisk prioritet.

Nokre av dei multilaterale eksportkontrollregima baserer seg på traktatar som forbyr ulike typar våpen: For masseødeleggingsvåpen gjeld det Traktaten om ikkje-spreining av kjernevåpen (NPT), Kjemivåpenkonvensjonen (CWC) og Konvensjonen om forbod mot biologiske våpen (BWC). Det internasjonale eksportkontroll-samarbeidet er ikkje juridisk bindande, men politisk forpliktande. Ved medlemskap i eit eksportkontrollregime vert det lagt til grunn at deltakarane gjennomfører dei vedtak som vert fatta gjennom tilpassing av nasjonale lover og reglar.

Dei fem eksportkontrollregima er Australia-gruppa (AG) for produkt knytta til biologiske og kjemiske våpen, Regimet for eksportkontroll av missil-teknologi (MTCR), Nuclear Suppliers Group (NSG) og Zangger-komiteen for nukleært materiale, og Wassenaar-samarbeidet (WA) for konvensjonelle våpen og relaterte fleirbruksvarer. Fellestrekk for dei internasjonale eksportkontrollregima er krav til effektiv nasjonal eksportkontroll i medlemslanda, at vedtak i regima skal respekterast i nasjonal praksis, utarbeiding av lister over produkt som er underlagde eksportkontroll og ei omfattande informasjonsutveksling.

Det er mellom 30 og 38 medlemsland i dei ulike regima, og blant desse finn ein alle dei store industrilanda. Eit oversyn over deltakarlanda i dei ulike regima er vedlagt (vedlegg 3).

Noreg har gått inn for ei utviding av samarbeidet med sikte på opnare tilhøve rundt eksportkontroll og ikkje-spreining i dei ulike regima. I AG, MTCR og NSG har det vore teke initiativ til dialog om desse spørsmåla med ikkje-medlemer. Medlemslanda arrangerer internasjonale seminar for å medverke til auka forståing for kva eksportkontroll har å seie for å hindre spreining av masseødeleggingsvåpen. Noreg har vore aktiv på dette området også i 1999, og m.a. medverka økonomisk til at representantar frå ikkje-medlemsland får høve til å delta på internasjonale møte om eksportkontroll.

Wassenaar-samarbeidet

Wassenaar-samarbeidet (WA) har som føremål å samordne eksport av konvensjonelle våpen og sensitiv høgteknologi (fleirbruksvarer). Samarbeidsforumet vart aktualisert etter oppløysinga av Sovjetunionen og nedlegging av

COCOM i 1994. Etter tre års forhandlingar byrja det verksemda si 1. november 1996. WA har 33 medlemsland. Som det einaste av regima har WA eit eige sekretariat i Wien.

Eit grunndokument, *Initial Elements*, fastset retningsliner for arbeidet i WA i ei innleiande fase. Grunndokumentet etablerer omfattande prosedyrar for informasjonsutveksling mellom deltakarlanda om eksportkontrollpraksis. Det er utarbeidd retningsliner og varelister for å sikre einsarta eksportkontroll for strategiske fleirbruksvarer. Målet er å hindre at det blir bygd opp destabiliserande militær slagkraft i noko område.

For konvensjonelle våpen har dei pliktige informasjonane om den faktiske eksporten til ikkje-medlemmer vore avgrensa til halvårsvis rapportering i same kategoriar som FN-registeret. Det har ført til at Wassenaar-samarbeidet ikkje gjev større kunnskap om våpenoverføringar enn den som alt ligg føre i FN-registeret, bortsett frå dei utfyllande opplysningane som kjem fram i frivillige rapporteringar.

I tillegg til rapportering om faktisk eksport og lisensavslag vert det utveksla opplysningar om konkrete land eller område som gjev grunn til uro. I 1999 var WA-medlemmene m.a. opptekne av utviklinga i Etiopia/Eritrea og i Sentral-Afrika. Det er semje om at ein ikkje skal eksportere våpen til desse områda. Leveransar til og omsetnad av handvåpen i desse områda, og dei konsekvensane slikt utstyr har i ei rekkje regionale konfliktrar, har vore tema i diskusjonane. Informasjonsutvekslinga om land og regionar vil verta ført vidare.

I 1999 vart det gjennomført ein grundig gjennomgang av verksemda i WA. Eit fleirtal av medlemmene meiner at manglande innsyn i og drøfting av eksporten av forsvarsmateriell er med å svekke verknaden av samarbeidet. Det vart difor framsett ei rekke forslag om å styrke rapporteringspliktene. Sjølv om det var stort fleirtal for forslaga i denne retning, vart det ikkje semje om meir vidtgåande rapportering på våpenområdet. Noreg fremja m.a. forslag om å klarlegge eigenproduksjonskapasiteten i konfliktområder og om oversyn over lovgjeving og praksis når det gjeld kontroll med våpenmeklarar. Det vart semje om desse forslaga. Eit framsteg i gjennomgangen var semje om at det skal etablerast eit rullerande oversynsdokument over konfliktområder på regional og global basis.

Som fylgje av at ein ikkje nådde fram med meir forpliktande rapporteringskrav i grunndokumentet, vart det uttrykt vilje frå dei fleste medlemslanda om å auka den frivillige rapporteringa om våpeneksporten, særleg når det gjeld opplysningar om avslag på eksportsøknadar. Slike frivillige rapportar vil òg omfatte handvåpen. Neste gjennomgang av Wassenaar-samarbeidet skal heldast i 2003.

Regimet for eksportkontroll av missilteknologi, MTCR

Missilkontrollregimet MTCR vart oppretta med utgangspunkt i G-7 landa i 1987. Noreg kom med i 1990. Det tek sikte på å hindre at land med ambisjonar om å skaffe seg masseøydeleggingsvåpen kan få tilgang på teknologi for missil-levering av slike våpen. Det er 32 medlemsland i regimet og formannskapet går på omgang. Sekretariatsfunksjonen vert ivareteken av det franske utanriksdepartementet som organiserar månadlege møter i Paris. Under plenums-møta har det i seinare år vorte erkjent at spreingsland, trass i eksportkontroll-

tiltak, har makta å skaffe seg langtrekkande missilar. Dette gjeld til dømes Nord-Korea, India og Pakistan. MTCR har likevel medverka til å hindra at den mest avanserte teknologien har vore tilgjengeleg og utsett mogeleg innføring av nye missil-leverte masseøydeleggingsvåpen.

Medlemmene i regimet søker no tiltak som kan komplettere og styrke eksportkontrollen og som kan medverke til å effektivisere ikkje-spreiingsarbeidet. Mellom desse tiltaka er dialog med ikkje-medlemmer som har missil-kapasitet for å fremje ansvarleg nasjonal eksportkontroll, framlegg om tillitsskapande tiltak for å hindre misforståingar knytt til missilutskytingar og politiske åtgjerder for å motverke regionale rustningstevlingar.

Eksportkontroll for kjernefysisk materiale

I år 2000 er det tretti år sidan Ikkje-spreiingsavtalen for kjernefysiske våpen, NPT, trådte i kraft. Denne avtalen vert sett på som det viktigaste avtaleverket på rustningskontrollområdet. Han vart i 1995 forlenga på ubestemt tid. I alt 187 land har slutta seg til, berre Cuba, India, Israel og Pakistan står utanfor. Etter avtalens artikkel III er alle ikkje-kjernevåpenland som er part i avtalen, pliktige til å lata sine sivile kjernefysiske installasjonar verta kontrollerte av IAEA. Dette inspeksjonsregimet er no i ferd med å verta styrkt gjennom tilleggssavtalar som sikrar IAEA innsyn i alle typar kjernefysiske anlegg og pålegg partane å rapportere om relevant utførsle.

NPT krev i art. III.2 at partane sikrar at ein ikkje eksporterer materiale som kan brukast i kjernevåpen. Dette er det formelle grunnlaget for det internasjonale samarbeidet om eksportkontroll for nukleært materiale. Zanggerkomiteen vart nedsett i 1971 for å sikre ei mest mogeleg lik forståing av dei generelle føresegnene om eksportkontroll i ikkje-spreiingsavtalen. Kina vart i 1997 medlem i Zanggerkomiteen, og det er von om at landet også vil søkje medlemskap i *Nuclear Suppliers Group* (eksportkontrollregime for kjernefysisk materiale og fleirbruksvarer). Då verksemda i Zanggerkomiteen synte seg ikkje å vere tilstrekkeleg til å hindre at land som India og Irak og Pakistan kunne skaffe seg kapasitet på eiga hand til å produsere kjernevåpen vart NSG oppretta i 1976. I NSG samordnar ein eksportkontrollen for alt materiale som kan tenkjast nytta til produksjon av kjernefysiske sprengmekanismer.

FN-registeret for konvensjonelle våpenoverføringar

Generalforsamlinga i FN vedtok i desember 1991 ein resolusjon som oppmoda medlemslanda om årleg å rapportere om sin eksport og import av tyngre konvensjonelle våpen til eit FN-register over slike våpenoverføringar. Frå 1992 har det med varierende oppslutnad vorte rapportert opplysningar til Registeret i sju våpenkategoriar: stridsvogner, pansra stridskøyretøy, tungt artilleri, jagarfly, angrepshelikopter, krigsskip og missilar/missilplattformer.

Noreg står for ein liten del av verdshandelen med tyngre våpen. Etter SIPRI's oversikter låg Noreg på 21 plass med omsyn til eksport av forsvarsmateriell i perioden 1993-97. I 1999 vart det ikkje eksportert noko materiell i FN-registerets kategoriar frå Noreg, medan det vart importert ein del pansra personellkøyretøy og missilar. Frå norsk side støttar ein dei initiativa som er tekne for å utvide FN-registeret til å omfatte fleire våpenkategoriar.

Internasjonale våpenembargoar

Vedtak i Tryggingsrådet i FN om heilt eller delvis å innføre handelssanksjonar mot eit land er bindande for medlemslanda. Pr. 31. desember 1999 er det utarbeidd norske forskrifter basert på sanksjonsvedtak i Tryggingsrådet om heil eller delvis handelsembargo for følgjande land: Afghanistan (Taliban), Angola (UNITA), Den føderale republikken Jugoslavia, Irak, Somalia, Liberia, og Sierra Leone.

I tillegg respekterer Noreg våpenembargoar som OSSE har sett i verk (Nagorno-Karabakh), og likeins dei EU-vedtak som Noreg har slutta seg til. Det gjeld: Bosnia og Herzegovina, Burma, Etiopia, Eritrea, Den føderale republikken Jugoslavia, Kroatia, Den tidlegare jugoslaviske republikken Makedonia og regionen kring dei store sjøane i Sentral-Afrika. Tilslutninga til denne typen vedtak er av politisk karakter og norsk gjennomføring av vedtaka er basert på eksisterande lovgjeving.

6 Kontroll med handvåpen

Noreg fører ein svært restriktiv politikk ved eksport av handvåpen. Eksportkontroll og ulovleg internasjonal handel med handvåpen står på dagsordenen i fleire internasjonale fora, m.a. i FN, EU, OSSE, EAPC, OAU, OAS, ECOWAS og i Wassenaar-samarbeidet. Desse ulike organisasjonene driv mellom anna med kartlegging og forskning, informasjonsutveksling, utarbeider retningslinjer og adferdskodeksar, og med produktregistrering og merkesystem for våpen og ammunisjon.

Det er særst viktig å begrense dei illegale overføringane av handvåpen, som kan utgjere omlag halvparten av alle overføringar av slike våpen. Internasjonalt fins det inga sams oppfatning av korleis ein best kan hindre spreiding og ulovleg omsetnad av handvåpen, og det eksisterer få forpliktande internasjonale kontrollmekanismer for sal og overføringar av slike våpen.

Noreg har ytt økonomisk støtte til gjennomføring av moratoriet på produksjon, import og eksport av handvåpen i Vest-Afrika, som vart inngått av ECOWAS-landa 31. oktober 1998. Forbodet gjeld for tre år, og er det mest omfattande internasjonale tiltak til nå for å redusere talet på handvåpen. Frå norsk side har ein òg bidratt økonomisk til etableringa av eit sekretariat som skal overvake at moratoriet vert etterlevd. Noreg støttar arbeidet med tilsvarende regionale og subregionale ordningar andre stader (i Aust-Afrika, i Stabilitetspakta for Sentral- og Aust-Europa, og i OSSE/EAPC-området).

Det er dessutan viktig å sette i verk tiltak for innsamling og destruksjon av overskotssvåpen, særleg etter avslutning av væpna konflikter. Det vert arbeidd for at internasjonale fredsoperasjonar får mandat og ressursar til å ta del i slik demobilisering og innsamling av våpen.

Noreg har saman med USA oppretta ei tosidig arbeidsgruppe med destruksjon av handvåpen som ansvarsområde. Grappa har så langt tilbydd støtte til land innan OSSE/EAPC-området som ynskjer assistanse i kartlegging av dei einskilde landa sine destruksjonsbehov. I tillegg har Noreg bidratt til eit destruksjonsprosjekt i Sør-Afrika, og vore med å finansiere starten av ein destruksjonsfabrikk i Kosovo, i regi av NATO.

Problemet med handvåpen i konfliktområde er nært knytta til utviklings spørsmål. Utjamning av ulikskapar mellom ulike grupper og tiltak for konfliktforebygging kan vere sentrale element i ein breid strategi for å hindre at handvåpen vert brukt til grove overgrep i og etter konfliktsituasjonar. Det er viktig at det på eit tidlig tidspunkt vert sett i gang dialog og samarbeid med utsette land som står overfor ei valdeleg konflikt når det har vore store overføringar av våpen til området.

Noreg arrangerte 6.-7. desember 1999 eit internasjonalt møte som samla 19 land i Oslo (Oslo II). Hovedfokus for møtet var våpenmeklarane si verksemd og betra kontroll av denne verksemda. Møtet tok òg for seg den internasjonale dagsorden for handvåpen. Erklæringa frå Oslo-II møtet var det einaste dokument om handvåpen i 1999 som regjeringar frå land i alle regioner i verda har slutta seg til.

Norske frivillige organisasjonar og forskingsinstitutt har gått saman om ein handvåpenaksjon for å rette søkelyset på overføringar av handvåpen (Norwegian Initiative on Small Arms Transfers - NISAT). Norske styresmakter har løyvt pengar til dette initiativet. NISAT konsentrerer sin innsats om regionale tiltak og humanitære spørsmål, og har ei leiande rolle mellom dei frivillige organisasjonane internasjonalt i arbeidet med handvåpenspørsmål.

FN vedtok i november 1999 at den planlagte FN-konferansen om handvåpen skal haldast i juni/juli 2001. Målet er ein internasjonal handlingsplan mot ulovleg overføring av handvåpen. Norge tek aktivt del i førebuingane til denne konferansen.

EU vedtok i desember 1998 ei felles handling om handvåpen («Joint Action on Small Arms»). Noreg har slutta seg til handlinga.

Ulovleg våpenhandel

Innan FN, EU og i det multilaterale eksportkontrollsam arbeidet pågår drøftingar med sikte på å utvikle tiltak mot ulovleg våpenhandel. Mange av dei væpna konfliktane i verda, i Latin-Amerika, i Afrika og på Balkan, vert meir blodige og langvarige gjennom tilførsel av smugla våpen. Det er ei viktig og prioritert oppgåve å utvikle mekanismar for å komme denne verksemda til livs. Dette må m.a. skje ved at våpenproduserande land viser ansvar og vilje til å utøve betre kontroll over eigen eksport, og ved at ein får større kunnskap om tileigningsmetodar, våpenmeklarar og andre mellommenn, frontelskap osv., for å kunne sette inn effektive kontrolltiltak. I Wien pågår det forhandlingar om ein skytevåpenprotokoll som har til føremål å bekjempe den ulovlege handelen med handvåpen. Ein slik protokoll vil vere det første internasjonale juridisk bindande dokument på handvåpenfeltet. I dei multilaterale eksportkontrollregima vert det utveksla informasjon, også etterretningsinformasjon, som ledd i kampen mot slik ulovlig handel.

Eit viktig element i denne samanhengen er høveleg lovgjeving og eit effektivt eksportkontrollsystem, med lisensierings- og kontrollapparat.

7 Eksporten av forsvarsmateriell frå Noreg i 1999

Denne årlege oversikta over eksporten av forsvarsmateriell er basert på innrapporterte sal av varer, teknologi og tenester nemde i Utanriksdepartementets kontroll-liste I. Det er ikkje teke med opplysningar om mellombels utførsle av varer i norsk eige for reparasjon eller demonstrasjon, eller om verdien av varer som vert returnerte til utanlandsk eigar etter reparasjon i Noreg. Verdien av dei utførte produkta kjem fram i dei kvartalsvise rapportane frå eksportbedriftene til Utanriksdepartementet. Verdiane i desse rapportane kan avvike frå verdiane på lisensane, *m.a.* fordi lisensane kan vere gyldige for eit lengre tidsrom enn eit kvartal, eller ikkje vert nytta fullt ut.

Eksporten av forsvarsmateriell og tenester er framstilt i sju tabellar:

Tabell 7.1; oversyn over land som har motteke forsvarsmateriell frå Noreg etter varegruppene i liste I

Tabell 7.2; eksport av forsvarsmateriell fordelt på varegruppene i liste I

Tabell 7.3; eksport av forsvarsmateriell fordelt på land

Tabell 7.4; utførte tenester knytte til liste I

Tabell 7.5; utførte reparasjonar i Noreg av forsvarsmateriell for utanlandsk oppdragsgjevar

Tabell 7.6; eksport av forsvarsmateriell fordelt på regionar

Tabell 7.7; samanlikning av eksporten i åra 1996-99

Den samla eksporten av forsvarsmateriell i 1999 var om lag 1,3 milliardar kroner. Dei seinaste åra har verdien vore vel 1,1 milliardar.

NATO-landa og dei nordiske landa er dei største mottakarane av forsvarsmateriell frå Noreg, med om lag 75 prosent. Kategori A-materiell (våpen og ammunisjon) vert i hovudsak levert til NATO-allierte og nordiske land. I tillegg har Australia, Brasil, Chile, Irland, Japan, Latvia, New Zealand, Singapore, Sveits, Sør-Korea og Thailand teke imot A-materiell. NATO-landa og dei nordiske landa var også dei største mottakarane av kategori B-materiell (anna militært materiell) i 1999. I tillegg er slikt materiell levert til Argentina, Austerrike, Bulgaria, Dei sameinte arabiske emirata, Egypt, Litauen, Oman, Saudi Arabia og Taiwan. Det er òg levert noko materiell til FN-styrkar.

Merknader til tabellane

Tabell 7.1 syner dei landa som har motteke forsvarsmateriell frå Noreg, fordelt på varegruppene i liste I.

Tabell 7.2 syner eksport av forsvarsmateriell fordelt på varegruppene i liste I. Som i åra 1996-1998 var størsteparten av eksporten delar og komponentar, deretter ammunisjon, sprengstoff og elektronisk utstyr. Utstyr med sjølvstendig funksjon utgjorde en særskild liten del av det totale omfanget.

Tabell 7.3 syner eksport av kategori A- og B-materiell fordelt på land. Sverige og Sambandstatane var største mottakarar i 1999. Ein auke på om lag 165 millionar i høve til tala for 1998 kan forklarast med auka eksport til Sverige og med nokre større einskild-leveransar. Delar og komponentar representerer største delen av eksporten.

Tabell 7.4 syner tenester knytt til forsvarsmateriell for utanlandske oppdragsgjevarar. Sverige var største kjøpar av tenester, følgd av Tyskland og Finland. Tilsaman var desse landa største kjøpare med ca. 85 %.

Tabell 7.5 syner utførte reparasjonar i Noreg av forsvarsmateriell for utanlandsk oppdragsgjevar. Sverige var òg største kjøpar av reparasjonar i Noreg, fylgd av Sambandsstatane, Finland, Frankrike og Nederland. Tilsaman utgjorde desse landa ca. 80%.

Som det går fram av regionoversikta i tabell 7.6, gjekk tre firedelar av eksporten til NATO-land og nordiske land. Det relativt høge talet på B-materiell til Afrika skuldast ein leveranse av sambandsutstyr til Egypt. Mønsteret for hovudmottakarar er ikkje vesentleg endra i høve til tidlegare år.

Tabell 7.7 syner den totale verdien av eksporten i åra 1996-1999, fordelt på kategori A- og B-materiell, tenester, samt reparasjonar utført i Noreg for utanlandske oppdragsgjevarar. Som det går fram, auka eksportverdien av kategori A-materiell frå 1996 til 1999 med omlag 60 millionar kroner, mens auken i forhold til 1998 var om lag 100 millionar. Eksporten av kategori B-materiell auka med vel 180 millionar kroner frå 1996 til 1999. I denne perioden var det variasjonar i eksporten av B-materiell. Auken frå 1996 til 1997 var om lag 180 millionar, og frå 1997 til 1998 fall eksporten av B-materiell med om lag 80 millionar. Eksporten i 1999 var om lag den same som i 1997.

Verdien på utførte tenester auka frå 1996 til 1998 med om lag 26 millionar, men frå 1998 til 1999 fall den igjen med om lag 25 millionar.

Ein hadde ikkje tal for utførte reparasjonar i 1996, men frå 1997 til 1999 auka verdien med om lag 30 millionar.

Totalt sett har mønsteret i eksporten av forsvarsmateriell frå Noreg i åra 1996-1999 ikkje endra seg vesentleg.

32 bedrifter rapporterte om eksport av forsvarsmateriell i 1999. I åra 1996-1998 har mellom 25 og 33 bedrifter rapportert om slik eksport kvart år.

Tabell 7.1: - Oversyn over land som har motteke forsvarsmateriell frå Noreg etter varegruppene i liste I

Varegruppe		Mottakarland
1.	Handvåpen m.v. for militært eller anna føremål.	Canada, Danmark, Finland, Italia, Latvia, Sambandsstatene, Storbritannia, Sverige, Tyskland.
2.	Artilleri m.v.	Ingen.
3.	Missilsystem, bomber, raketar, torpedoar, land- og sjøminer, handgranatar.	Ingen.
4.	Eldleingsutstyr, søkjarutstyr, utstyr for handsaming m.v. av utstyr i gruppe 1-3.	Australia, Canada, Frankrike, Sverige.
5.	ABC-våpen m.v.	Ingen.
6.	Ammunisjon, sprengstoff m.v.	Australia, Belgia, Brasil, Canada, Chile, Danmark, Den tsjekkiske republikk, Finland, Frankrike, Hellas, Irland, Italia, Nederland, New Zealand, Portugal, Sambandsstatane, Singapore, Spania, Storbritannia, Sveits, Sverige, Sør-Korea, Thailand, Tyskland.

Tabell 7.1: - Oversyn over land som har motteke forsvarsmateriell frå Noreg etter varegruppene i liste I

7.	Elektronisk utstyr m.v., ikkje nemt under pkt. 4.	Argentina, Austerrike, Canada, Chile, Dei sameinte arabiske emirata, Den tsjekkiske republikk, Egypt, Finland, Frankrike, Irland, Italia, Japan, Litauen, Nederland, Oman, Saudi-Arabia, Sambandsstatane, Spania, Storbritannia, Sveits, Sverige, Taiwan, Thailand, Tyskland.
8.	Fartøy m.v.	Ingen
9.	Luftfartøy og romfartøy, spesielt konstruert eller modifisert for militært føremål.	Ingen.
10.	Beltebilar, amfibiebilar og andre køyretøy spesielt konstruerte eller modifiserte for militært føremål, med unntak av uarmerte og uvæpna køyretøy konstruerte for køyring på veg; stridsvogner, militære bergingsvogner.	Ingen.
11.	Verne- og redningsutstyr m.v.	Ingen.
12.	Hangarar, tilfluktsrom og andre bygningar spesielt konstruerte eller modifiserte for militært føremål.	Ingen.
13.	Kamouflasjemateriell.	Ingen.
14.	Fotomateriell.	Ingen.
15.	Intendanturmateriell spesielt utvikla eller modifisert for militært føremål.	Ingen.
16.	Materiell spesielt konstruert eller modifisert for opplæring i bruk eller vedlikehald av produkt under 1-15 ovanfor.	Dei sameinte arabiske emirata, Tyskland.
17.	Komponentar, delar, delsystem og tilleggsutstyr spesielt konstruerte eller modifiserte for produkt under 1-16 ovanfor.	Australia, Belgia, Bulgaria, Canada, Danmark, Finland, Frankrike, Hellas, Italia, Japan, FN/Libanon, Luxemburg, Nederland, Sambandsstatane, Singapore, Storbritannia, Sveits, Sverige, Sør-Korea, Tyrkia, Tyskland.
18.	Programvare.	Ingen.
19.	Materiale, maskiner, verktøy m.v.	Frankrike, Sverige, Tyskland.
20.	Teknologi spesielt knytta til produkt under 1-19 ovanfor.	Danmark, Sverige.

Tabell 7.2: Eksport av forsvarsmateriell fordelt på varegruppene i liste I (i tusen kroner)

Varegruppe	Sum
1. Handvåpen m.v. for militært eller anna føremål	497
2. Artilleri m.v.	0
3. Missilsystem, bomber, rakettar, torpedoar, land- og sjøminer, handgranatar	0
4. Eldleiingsutstyr, søkjarutstyr, utstyr for handsaming m.v. av utstyr i gruppe 1.-3.	25 645
5. ABC-våpen m.v.	0
6. Ammunisjon, sprengstoff m.v.	383 793
7. Elektronisk utstyr m.v., ikkje nemt under pkt. 4	288 563
8. Fartøy m.v.	0

Tabell 7.2: Eksport av forsvarsmateriell fordelt på varegruppene i liste I (i tusen kroner)

9.	Luffartøy og romfartøy, spesielt konstruert eller modifisert for militært føremål	0
10.	Beltebilar, amfibiebilar og andre køyretøy spesielt konstruerte eller modifiserte for militært føremål, med unntak av uarmerte og uvæpna køyretøy konstruerte for køyring på veg; stridsvogner, militære bergingsvogner	0
11.	Verne- og redningsutstyr m.v.	0
12.	Hangarar, tilfluktsrom og andre bygningar spesielt konstruerte eller modifiserte for militært føremål	0
13.	Kamouflasjemateriell	0
14.	Fotomateriell	0
15.	Intendanturmateriell spesielt utvikla eller modifisert for militært føremål	0
16.	Materiell spesielt konstruert eller modifisert for opplæring i bruk eller vedlikehald av produkt under 1-15 ovanfor	34 297
17.	Komponentar, delar, delsystem og tilleggsutstyr spesielt konstruerte eller modifiserte for produkt under 1-16 ovanfor	490 270
18.	Programvare	0
19.	Materiale, maskiner, verktøy m.v.	1 311
20.	Teknologi spesielt knytta til produkt under 1-19 ovanfor	3 070
Sum		1 227 446

Tabell 7.3: Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land (i tusen kroner)

Land	Kategori A	Kategori B	Totalt
Australia	36 891	17 875	54 766
Belgia	421	1 665	2 086
Brasil	196	0	196
Canada	31 714	235	31 949
Chile	465	476	941
Den tsjekkiske republikk	1 209	249	1 458
Danmark	3 436	3 932	7 368
Finland	2 241	6 964	9 205
Frankrike	55 012	20 964	75 976
Hellas	22 530	393	22 923
Irland	110	69	179
Italia	27 137	2 214	29 351
Japan	197	1 391	1 588
Latvia	21	0	21
Luxembourg	70	45	115
Nederland	2 331	5 264	7 595
New Zealand	63	24	87
Portugal	23	0	23
Sambandsstatane	124 398	108 029	232 427
Singapore	234	2 813	3 047

Tabell 7.3: Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land (i tusen kroner)

Spania	14 175	0	14 175
Storbritannia	37 660	17 805	55 465
Sveits	33 981	53	34 034
Sverige	134 571	228 212	362 783
Sør-Korea	306	84	390
Thailand	1 014	8 402	9 416
Tyskland	53 055	11 578	64 633
<i>Land som berre har motteke materiell i kategori B:</i>			
Argentina	0	42	42
Austerrike	0	212	212
Bulgaria	0	43	43
Dei sameinte arabiske emirata	0	36 344	36 344
Egypt	0	153 254	153 254
FN-styrkar (i Libanon)	0	197	197
Litauen	0	40	40
Oman	0	522	522
Saudi-Arabia	0	1 647	1 647
Taiwan ¹	0	12 934	12 934
Tyrkia	0	14	14
Sum	583 461	643 985	1 227 446

1 Sonar til patruljefartøy for tollvesenet

Tabell 7.4: Tenester utførte for utanlandsk oppdragsgjevar (i tusen kroner)

Land	Posisjon i liste I	Totalt
Finland	3	3 508
Tyskland	6	3 862
Storbritannia	6, 8	1 762
Sambandsstatane	6, 8	351
Sverige	6, 8	6 947
Taiwan ¹	8	770
Sum		17 200

1 Klassifiseringsteneste knytt til patruljefartøy for politi

Tabell 7.5: Reparasjonar i Noreg for utanlandske oppdragsgjevarar (i tusen kroner)

Land	Posisjon i liste I	Totalt
Austerrike	7	6
Belgia	1, 17	8
Canada	7, 17	132
Danmark	1, 7, 17	509

Tabell 7.5: Reparasjonar i Noreg for utanlandske oppdragsgjevarar (i tusen kroner)

Dei sameinte arabiske emirata	7	793
Finland	2, 6, 7	2 698
Frankrike	6, 7, 17	5 798
Hellas	17	124
Italia	1	4
Japan	7	41
Nederland	17	2 448
Sambandsstatane	6, 7, 17, 19	7 000
Spania	6, 7, 17	219
Storbritannia	7, 17	476
Sveits	6, 7, 17	956
Sverige	1, 4, 7, 17	27 948
Tyrkia ¹	17	6 339
Tyskland	1, 17	182
Sum		55 681

1 Eksporten galdt reparasjonar av forsvarsmateriell som Noreg leverte til Tyrkia på 1970-tallet

Tabell 7.6: Eksport av forsvarsmateriell, tenester og reparasjonar, fordelt på regionar (i tusen kroner)

Region	Totalt
NATO-land	574 772
Øvrige Norden	413 089
Øvrige Europa	35 491
Latin-Amerika	1 179
Australia og New Zealand	54 853
Asia	67 689
Afrika	153 254
Sum	1 300 327

Tabell 7.7: . Eksporten av forsvarsmateriell og utførte tenester og reparasjonar i åra 1996-1999 (i tusen kroner)

	1996	1997	1998	1999
A-materiell	523 288	418 643	481 220	583 461
B-materiell	462 056	641 339	558 351	643 985
Tenester	16 065	29 040	42 138	17 200
Reparasjonar	-	26 074	53 582	55 681
Sum	1 001 409 ¹	1 115 096	1 135 291	1 300 327

1 Beløpet er utan reparasjonar

Oversyn over bedrifter som har rapportert om eksport av forsvarsmateriell (kategori A- og B-materiell) i 1999:

AME AS

ARC AS

Bakelittfabrikken AS

Bandak AS

Det norske Veritas AS

Dyno Industrier ASA, Defence Products (nå Dyno ASA)

Dynoplast Stjørdal (nå Polimoon AS)

Ericsson Radar AS

Exide Sønnak AS

Hägglunds Moelv AS

Kongsberg Defence and Aerospace AS

Kongsberg Ericsson Communications ANS

Kongsberg Norcontrol Systems AS

Kongsberg Protech AS

Kongsberg Simrad AS

Krico Norway AS

Kværner Eureka AS

Nammo Raufoss AS

Natech AS

Nera AS

Propartner AS

A/S Scan Matric

Scana Electronics AS

Simrad Optronics ASA

Sonec Kongsberg AS

Thomson-CSF Norcom AS

Thomson-CSF Nortech AS

Ticon Composites AS

Trelleborg Viking AS

Vinghøgs Mek. Verksted AS

Volvo Aero Norge AS

Våpensmia AS

Utanriksdepartementet

tilrår:

Tilråding frå Utanriksdepartementet av 16. juni 2000 om eksport av forsvarsmateriell frå Noreg i 1999 blir send Stortinget.

Vedlegg 1

Utenriksdepartementets forskrifter av 10. januar 1989 til gjennomføring av utførselsreguleringen for strategiske varer, tjenester og teknologi, med senere endringer

I medhold av lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. av 18. desember 1987, § 1, jfr. Kgl. res. av 18. desember 1987 nr. 967, har Utenriksdepartementet fastsatt følgende forskrifter:

§ 1²⁾

- a) Ved utførsel av visse varer og tilhørende teknologi kreves det tillatelse (utførselslisens) fra Utenriksdepartementet. Lisensplikten gjelder også ved utførsel av slike varer fra lager for ufortollede varer. Likeledes kreves det tillatelse ved utførsel av nærmere angitt teknologi (herunder immaterielle ytelser, tekniske datapakker og produksjonsrettigheter for varer), og visse tjenester.
- b) Utenriksdepartementet utarbeider lister over disse varer og tilhørende teknologi. Departementet avgjør i tvilstilfeller om en vare eller teknologi er lisenspliktig eller ikke. Departementet kan foreta endringer i listene.
- c) Listene omfatter:
 - Liste I: Våpen, ammunisjon, annet militært materiell og tilhørende teknologi.
 - Liste II: Strategiske varer og tilhørende teknologi som ikke er dekket av liste I.
- d) Tjenester knyttet til varer og teknologi på listene I og II, samt tjenester for øvrig som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, som ytes i utlandet eller her i landet for bruk i utlandet, krever tillatelse fra Utenriksdepartementet.
- e) Ved utførsel av varer og teknologi på listene I og II samt ved tjenesteytelser i forbindelse med slike varer og teknologi, kan Utenriksdepartementet kreve sluttbrukererklæringer.
- f) Uten hensyn til Utenriksdepartementets lister er det lisensplikt for utførsel av enhver vare, teknologi og tjeneste til militær bruk til områder hvor det er krig eller krig truer eller til land hvor det er borgerkrig.
- g) Uten hensyn til Utenriksdepartementets lister er det lisensplikt for utførsel av enhver vare, teknologi og tjeneste i de tilfelle der eksportøren er kjent med at varen, teknologien eller tjenesten er beregnet for eller vil bli brukt i forbindelse med utvikling, produksjon, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller destruksjon av kjernevåpen, kjemiske eller biologiske våpen. Tilsvarende regler gjelder i forbindelse med utvikling, produksjon, vedlikehold eller lagring av missiler som kan levere slike våpen.
- h) Handel, formidling eller annen bistand ved salg av de militære varer og teknologi som omfattes av liste I fra et fremmed land til et annet, er ikke tillatt for personer som har bopel eller oppholdssted i Norge og norske sel-

²⁾ Endret ved Utenriksdepartementets forskrifter av 1. desember 1990, 9. desember 1992, 2. januar 1995, 1. august 1997 og 4. januar 2000.

skaper, stiftelser og sammenslutninger uten tillatelse fra Utenriksdepartementet.

§ 2

Forhold som at bindende avtaler er inngått eller at betaling er mottatt vil ikke kunne legges til grunn for innvilgelse av utførselstillatelse. Ved salg av lisenspliktige varer til utlandet bør det derfor tas forbehold om at søknad om utførselstillatelse vil bli innvilget.

§ 3³⁾

Unntatt fra lisensplikten i § 1 er:

- utgangsstoffer («precursors») for kjemiske våpen når det aktuelle stoffet utgjør mindre enn 10 vektprosent i en blanding eller inngår som en normal bestanddel i en forbruksvare emballert for personlig bruk. For stoffene 4, 23 og 29 under pkt. 1C350 i liste II er grensen 0,1 vektprosent.
- varer i utenlandsk eie som returneres til utlandet etter å ha vært midlertidig innført til Norge i forbindelse med utstilling eller demonstrasjon. Unntaket gjelder ikke varer på liste I,
- redningsutstyr og oljevernutstyr som utføres i forbindelse med hjelpeaksjoner,
- våpen som tollekspederes med blankett «Erklæring om midlertidig utførsel av jakt- eller konkurransevåpen» (Justisdepartementets forskrifter om skytevåpen, våpendeler og ammunisjon av 25. januar 1963, del V),
- varer som utføres til den europeiske romorganisasjonen ESA, eller en representant for denne, og som er strengt nødvendige for organisasjonens offisielle virksomhet (artikkel VI i Vedlegg I til ESA-konvensjonen),
- varer i direkte transitt når adressat og bestemmelsesland er uendret i forhold til hva som er oppgitt ved utklarerer av varene fra eksportlandet. Unntaket gjelder ikke varer på liste I,
- varer, teknologi og tjenester til bruk for den norske befolkning og til norske bedrifter på Svalbard og Jan Mayen,
- varer, tjenester og teknologi til bruk på den norske del av kontinentalsokkelen
- varer, tjenester og teknologi til bruk ombord på norskeide skip under norsk flagg, og norskeide luftfartøyer, i utenriksfart.

§ 4⁴⁾

Utenriksdepartementets tillatelse til utførsel av varer som er lisenspliktige i henhold til § 1, gis i form av utførselslisens etter søknad på fastsatt skjema.

Når det gjelder søknader om tillatelser til utførsel av teknologi eller tjenestetelsetelser som nevnt i § 1, fremmes søknad i brevform. Tillatelse vil likeledes bli gitt i brevform.

Eksportøren plikter å legge fram alle opplysninger og den dokumentasjon som Utenriksdepartementet finner nødvendig for behandling av søknaden.

³⁾ Endret ved Utenriksdepartementets forskrifter av 2. januar 1995, 15. januar 1996, 1. august 1997 og 4. januar 2000.

⁴⁾ Endret ved Utenriksdepartementets forskrift av 4. januar 2000.

Søknaden skal være undertegnet av eksportøren eller den som har fullmakt til å handle på eksportørens vegne.

§ 5

Tillatelse til utførsel av varer og teknologi, samt ytelse av tjenester kan ikke overdras til andre uten tillatelse fra Utenriksdepartementet.

§ 6

Eksportøren skal påse:

- at varer, teknologi eller tjenester som utføres er i samsvar med innvilget tillatelse,
- at varer, teknologi eller tjenester som utføres går til det bestemmelsessted som framgår av tillatelsen,
- at varer, teknologi eller tjenester som utføres ikke fraviker de kvanta eller beskrivelser som framgår av utførselstillatelsen,
- at utførselen skjer innen den gyldighetsfrist som er satt i utførselstillatelsen,
- at særlige vilkår som er satt i utførselstillatelsen er oppfylt.

§ 7

Ved utførsel av varer som deklarerer gjennom tollvesenet skal utførselstillatelsen (utførselslisensen) legges fram for tollvesenet i original (ikke fotokopi eller liknende). Tollvesenet skriver av på lisensen det kvantum som blir utført, samt angir utførselsdatoen. Blir de varer lisensen er innvilget for utført i flere sendinger, må det påses at disse tilsammen ikke overstiger det kvantum lisensen er innvilget for. Tollvesenet tilbakeleverer utførselslisensen til eksportøren etter at avskrivningen er foretatt.

§ 8

Ved søknad om forlenging av tillatelsens gyldighetsfrist skal den sendes Utenriksdepartementet med redegjørelse av grunnen til at fristen ønskes forlenget. Det samme gjelder søknad om endring av tillatelsen. Søknaden sendes inn i form av brev.

Tilføyelser, strykninger og andre rettinger på en utførselstillatelse kan bare foretas av Utenriksdepartementet.

§ 9

Dersom en innvilget utførselstillatelse ikke nyttes, eller ikke kan nyttes i overensstemmelse med anførte vilkår, skal tillatelsen straks sendes tilbake til Utenriksdepartementet med redegjørelse om hvorfor utførselen ikke kan gjennomføres.

§ 10

Tap av innvilget utførselstillatelse meldes skriftlig til Utenriksdepartementet av eksportøren eller den som har fullmakt til å handle på eksportørens vegne.

§ 11

Eksportøren (lisens innehaveren) skal beholde den nyttede tillatelse i tre år fra den dag gyldighetsfristen for tillatelse utløper. Eksportøren plikter å sende tillatelsen til Utenriksdepartementet for kontroll dersom dette blir pålagt.

§ 12⁵⁾

Det kan settes vilkår for innvilgning av utførselstillatelse. Vilkårene skal være forenlige med lovens formål.

§ 13⁶⁾

Utførselstillatelse gitt i medhold av denne forskrift kan tilbakekalles dersom lisens innehaver vesentlig misbruker tillatelsen eller vesentlig misligholder vilkårene i denne. En tillatelse kan også tilbakekalles dersom det fremkommer nye eller endrede fakta eller skjer endringer i politiske forhold i mottakerstaten eller området, som vesentlig endrer det grunnlaget tillatelsen ble gitt på. For øvrig gjelder de alminnelige reglene om omgjøring av enkeltvedtak.

§ 14

Utenriksdepartementet kan gjøre unntak fra disse forskrifter.

§ 15

Disse forskrifter trer i kraft 15. februar 1989.

⁵⁾ Ny §12 ved Utenriksdepartementets forskrift av 4. januar 2000.

⁶⁾ Ny §13 ved Utenriksdepartementets forskrift av 4. januar 2000.

Vedlegg 2

**Retningslinjer av 28. februar 1992 for
Utenriksdepartementets behandling av søknader
om eksport av våpen, militært materiell, samt
teknologi og tjenester for militære formål**

I. Formål og anvendelsesområde

1.	Disse retningslinjene er veiledende for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål.
	Reglene for lisensinnvilgelse gjelder ikke for leveranser av ubetydelig omfang og som ikke er for militær bruk eller for politibruk.
	Utgangspunktet for eksportreguleringen er følgende formuleringer i Regjeringens erklæring av 11. mars 1959 og Stortingets vedtak av samme dato:
	Regjeringens erklæring
	«Det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig.»
	Stortingets vedtak:
	«Stortinget tar til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurdering må etter Stortingets mening være avgjørende for om eksport skal finne sted.»
	Regjeringen anser Stortingets vedtak som et bindende pålegg, og eksportreguleringen skal sikre at det blir fulgt.
2.	For gjennomføringen av reguleringen anvendes lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (heretter kalt eksportkontroll-loven), samt forskrifter av 10. januar 1989 nr. 51 til gjennomføring av utførselsreguleringen for strategiske varer, tjenester og teknologi (heretter kalt forskriftene).
	Retningslinjene er veiledende, og fastsetter hvilke prinsipper det skal legges vekt på ved Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell med hjemmel i eksportkontroll-loven og forskriftene. Retningslinjene skal legges til grunn ved vurderingen av søknader om utførselslisens og tillatelse etter forskriftenes § 1, med referanse til liste I i Utenriksdepartementets utførselsmelding (Våpen, ammunisjon og annet militært materiell).
3.	Den militærtekniske utvikling siden 1959 har medført at de hensyn som Regjeringens erklæring og Stortingets vedtak tok utgangspunkt i, bare kan ivaretas gjennom en eksportregulering som favner videre enn det som umiddelbart følger av ordlyden til erklæring og vedtak. Retningslinjene skal sikre dette. De gjelder således ikke bare ved behandling av søknader om eksportlisens for våpen og ammunisjon, men også for annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål, (se kap. IV nedenfor), ved del-leveranser (se kap. VI), samt for teknologi og tjenesteyting (se henholdsvis kap. V og VII).
4. *	Ved behandlingen av lisenssøknader må man ha for øye at lisensplikten i mange tilfeller går lenger enn den hjemmel man har etter eksportkontroll-lovens § 1 til å nekte utførsel. Før det gis avslag på søknad om lisens, må det således være godtgjort at vilkårene er oppfylt etter loven. Ved behandling av lisenssøknader for eksport av varer med begrenset militær verdi, ved del-leveranser og ved eksport av teknologi og tjenester, er det særlig viktig at det foretas en slik vurdering av hjemmelsgrunnlaget.

*. Tidligere pkt.4 om COCOM utgått 1. februar 1995.

II. Landgrupper og varekategorier

- For å lette behandlingen av lisenssøknader, anvendes følgende landgrupper:
Landgruppe 1 består av de nordiske land og NATOs medlemsland. I tillegg består gruppen av andre land som kan godkjennes av departementet som mottakere av våpen.

Landgruppe 2 består av land som befinner seg i et område hvor det er krig eller krig truer, land hvor det er borgerkrig eller land hvor en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område tilsier at eksport av våpen og militært materiell ikke bør finne sted, eller land som rammes av en boikottbeslutning av FNs Sikkerhetsråd.

Landgruppe 3 består av land utenfor gruppe 1 og 2 som Norge ikke selger våpen og ammunisjon til, men som kan motta annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål.

2. Følgende varekategorier innføres:

Varekategori A:

Våpen, ammunisjon og visse typer militært materiell.³⁸ Denne omfatter våpen og ammunisjon av alle slag.³⁸ Den omfatter i tillegg annet materiell som vil kunne benyttes med vesentlig virkning til å påvirke de militære styrkeforhold ut over nærområdet, herunder materiell for havovervåking og elektroniske tiltak mot satellittbårne systemer.

Varekategori B:

Annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål.³⁸ Denne omfatter annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål, som er beskrevet i vareliste I i Utenriksdepartementets utførselsmelding (Våpen, ammunisjon og annet militært materiell) og som ikke har egen-skaper eller bruksområder slik de er definert for varekategori A.

III. Samarbeids- og utviklingsprosjekter

Eksport av varer, tjenester og teknologi til land Norge har samarbeidsavtaler med skal tillates dersom leveransen finner sted under et prosjekt som er godkjent av norske myndigheter med det hovedsiktemål å ivareta samarbeidslandenes egne forsvarsbehov. Dersom det ferdige produkt ikke fremstår som norsk, kan det reeksporteres etter samarbeidslandets eksportkontroll-regler.

IV. Flernasjonale produkter

Ved samarbeidsprosjekter som er av en slik art at det ferdige produkt fremstår med flere-nasjonal identitet kan produksjonslandets eksportkontroll-regler legges til grunn ved eksport til tredje-land.

I forbindelse med godkjenningen av samarbeids-prosjektet skal eksportvilkårene for det ferdige produkt til tredjeland avtales mellom de berørte lands myndigheter.

V. Eksport av varer med selvstendig funksjon

1.	Eksportsøknaden behandles uavhengig av om utførselen til mottakerlandet skjer direkte eller indirekte.	
2.	Leveranser av kategori A-produkter kan ikke finne sted til andre sluttbrukere enn statlige myndigheter. Hovedsynspunktet bør være at leveranser av kategori A- og kategori B-produkter ikke kan finne sted til land i gruppe 2.	
3.	a)	For eksport av varer i kategori A vil det normalt kunne tilstås eksportlisens dersom kunden er, eller opptrer på vegne av, forsvarsmyndigheter i land i gruppe 1. Dokumentasjon må godtgjøre dette.
		Lisensiering av leveranser under denne kategori til land utenfor gruppe 1 vil kreve regjeringsbehandling, og innvilgelse forutsetter fremlegging av myndighetsbekreftet sluttbrukererklæring med reeksport-klausul, dvs. erklæring som fastslår at reeksport ikke må finne sted uten norske myndigheters godkjennelse.
	b)	For eksport av varer i kategori B skal det tilstås lisens for land i gruppe 1 og 3.

Dokumentasjon som godtgjør sluttbrukeren, skal kreves.

VI. Eksport av teknologi, herunder bl. a. produksjonsrettigheter og datapakker

1. Med teknologi menes her innsikt som er avgjørende for å utvikle, produsere, vedlikeholde eller bruke en vare. Det er overføring av produksjonsrettigheter som er den vanligste form for teknologi-eksport fra Norge.
2. Søknad om overføring av produksjonsrettigheter skal behandles med sikte på å sikre at overføringen ikke har som formål å omgå norsk eksportregulering.
3. Ved eksport av teknologi som inngår i samarbeidsavtaler med bedrifter eller myndigheter i andre land, skal tillatelse gis når avtalen er godkjent av norske myndigheter.
4. Ved behandlingen av søknader for eksport som ikke er ledd i myndighetsgodkjent samarbeid, skal det bringes på det rene hvilken kategori det ferdige produkt vil tilhøre.
 - a) Dersom det dreier seg om produksjonsrettigheter for en vare i kategori A, kan tillatelse bare gis for overføring til land i gruppe 1 og etter tilsvarende prinsipper som for øvrig gjelder for eksport av varer under denne kategorien.
Som vilkår for tillatelsen skal den norske selger av produksjonsrettighetene dessuten pålegges å innarbeide i kontraktsbetingelsene forbehold om at eventuell sublensiering av produksjonsrettigheter vil bli forelagt norske myndigheter for godkjennelse. Utenriksdepartementet skal behandle søknad om sublensiering på samme måte som overføring av produksjonsrettighetene direkte fra Norge.
 - b) For overføring av produksjonsrettigheter til varer i kategori B skal tillatelse i alminnelighet gis for land i gruppe 1 og 3. Utenriksdepartementets krav til dokumentasjon og kontraktbetingelser må i disse tilfeller bero på en konkret vurdering hvor bl. a. produktets egenskaper, produksjonslandets egen eksportpolitikk og skadevirkningene ved eventuell eksport til uønskede mottakere, tas i betraktning.
5. Ved andre typer teknologioverføringer kan det ikke oppstilles detaljerte retningslinjer. Vurderingen av eksportsøknaden vil måtte avhenge av i

hvilken grad teknologi-overføringen knytter seg til et produkts militære funksjon. Jo mer dette er tilfelle, dess mer skal vurderingen av en søknad basere seg på retningslinjene for eksport av ferdigproduktet i tilsvarende varekategori.

VII. Del-leveranser

1. Ved del-leveranser menes leveranser av varer som ikke har noen selvstendig funksjon.
2. Ved del-leveranser under samarbeidsavtaler med bedrifter eller myndigheter i andre land, skal utførselslisens gis når avtalen er godkjent av norske myndigheter. Det er da en forutsetning at de norske deler eller komponenter samordnes med deler fra andre leveringskilder, og at det ferdige produkt ikke fremstår som norsk. Det kan i disse tilfellene avstås fra dokumentasjon for sluttbruk av det ferdige produkt.
3. For del-leveranser til prosjekter som ikke er myndighetsgodkjente, og der leveransen er basert på markedstilgjengelig teknologi og på grunnlag av kundens produktbeskrivelse, skal lisens i alminnelighet innvilges til de land som ikke tilhører gruppe 2, dersom det ferdige produkt ikke fremstår som norsk. Dokumentasjon for sluttbruk av det ferdige produkt skal ikke kreves.
4. Søknad om eksportlisens for del-leveranser av annen type enn nevnt i pkt. 2 og 3 skal behandles på samme måte som ved eksport av sluttproduktet. Bestemmelsen i Kap. I, punkt 1 skal imidlertid kunne begrunne fravik av denne regel.

VIII. Tjenesteytelser

1. Tjenesteytelser kan være knyttet til utvikling, produksjon, vedlikehold og bruk av et produkt, men behøver ikke være knyttet til noe produkt for å måtte ha tillatelse etter forskriftenes § 1, pkt. e og g. Militær planlegging vil også være omfattet.
2. For tjenesteytelser som er tilknyttet militært materiell under kategori A og B, og som utgjør en vesentlig forutsetning for materiellets utvikling, produksjon, vedlikehold eller bruk, skal det gjelde tilsvarende vilkår for innvilging av tillatelse for tjenesteytelser som ved eksportlisens for selve produktet. Dersom tjenesten har en løsere tilknytning til produktet, kan en mindre streng praksis overveies.
3. For tjenester som ikke er konkret knyttet til en vare, men som vedrører militær planlegging, skal tillatelse normalt innvilges til land i gruppe 1 og ikke innvilges til land i gruppe 2. Innvilgelse til andre mottakerland må vurderes konkret med utgangspunkt i tjenesteytelsens antatte militære og mulige politiske virkning, og godkjennes av departementet.

IX. Prosedyreregler

1. Søknader som behandles etter disse retningslinjer, bør være ferdigbehandlet av Utenriksdepartementet senest etter 12 uker for kategori A-produkter og senest etter 6 uker for øvrige søknader.
2. Ved vurdering av tekniske sider og bruksområde for produkt, teknologi, data-pakke eller tjeneste konsulteres om nødvendig Forsvarsdepartementet ved Forsvarets forskningsinstitutt.
3. Dersom søknaden om eksport berører viktige forsvarsspørsmål eller materiell-samarbeid med andre land, skal uttalelse innhentes fra Forsvars-

- departementet.
4. Dersom søknaden om eksport berører viktige norske næringsinteresser, skal uttalelse innhentes fra Næringsdepartementet.

Vedlegg 3

Medlemskap i eksportkontroll-regimer

Land	AG	MTCR	NSG	WA	ZANGGER
Argentina*	x	x	x	x	x
Australia*	x	x	x	x	x
Belgia*	x	x	x	x	x
Brasil		x	x		
Bulgaria			x	x	x
Canada*	x	x	x	x	x
Danmark*	x	x	x	x	x
EU	x				
Finland*	x	x	x	x	x
Frankrike*	x	x	x	x	x
Hellas*	x	x	x	x	x
Hviterussland			x		
Irland*	x	x	x	x	x
Island	x	x			
Italia*	x	x	x	x	x
Japan*	x	x	x	x	x
Kina					x
Kypros			x		
Latvia			x		
Luxembourg*	x	x	x	x	x
Nederland*	x	x	x	x	x
New Zealand*	x	x	x	x	
Norge*	x	x	x	x	x
Polen*	x	x	x	x	x
Portugal*	x	x	x	x	x
Romania	x		x	x	x
Russland		x	x	x	x
Slovakia	x		x	x	x
Spania*	x	x	x	x	x
Storbritannia*	x	x	x	x	x
Sveits*	x	x	x	x	x
Sverige*	x	x	x	x	x
Sør-Afrika		x	x		x
Sør-Korea	x		x	x	x
Tsjekkia*	x	x	x	x	x
Tyrkia		x	x	x	x
Tyskland*	x	x	x	x	x

Ukraina		x	x	x	x
Ungarn*	x	x	x	x	x
USA*	x	x	x	x	x
Østerrike*	x	x	x	x	x
Sum medlemsland	30	32	38	33	34

Land merket med * er «regimeland», dvs. at de deltar i alle de fire eksportkontrollregimene AG, MTCR, NSG, WA.
